

Wetsvoorstel voor de gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden (WGS)

Februari 2021

Omdat maatschappelijke vraagstukken een steeds bredere en meer integrale benadering vereisen, lopen private en publieke partijen ook tegen steeds meer knelpunten aan bij de uitwisseling en verwerking van gegevens. Zo ontbreekt een basis om gegevens voor het doel van het samenwerkingsverband uit te wisselen en moeten de deelnemers van een samenwerkingsverband de gegevens vertrouwelijk behandelen waardoor een gezamenlijke gegevensverwerking niet mogelijk is.

Een efficiënte en doeltreffende samenwerking tussen verschillende partijen is nodig voor een adequate fraudebestrijding. Dit wetsvoorstel voorziet in een juridische basis om, binnen een samenwerkingsverband, persoonsgegevens systematisch te delen en te verwerken. Deze samenwerkingsverbanden bestaan uit samenwerkingen tussen publieke en private partijen die gezamenlijk gegevens verwerken voor bijvoorbeeld de bestrijding van fraude en georganiseerde criminaliteit.

Oplossingen die de WGS biedt

De WGS probeert een aantal problemen met betrekking tot de gegevensverwerking in samenwerkingsverbanden te verhelpen.

Gegevensverstrekking binnen samenwerkingsverbanden

De meeste sectorale wettelijke regelingen bieden op dit moment geen mogelijkheden tot verstrekking van gegevens aan samenwerkingsverbanden voor een algemeen doel. Dit komt omdat de gegevensverstrekking door een samenwerkingsverband meestal geen heldere juridische basis heeft. Nu moet voor de gegevensverstrekking vaak de noodzaak van gegevensverstrekking per individueel geval worden aangetoond in plaats van voor een algemeen doel. De WGS biedt voor dit probleem een oplossing door samenwerkingsverbanden een heldere wettelijke basis te geven in de WGS. De samenwerkingsverbanden die bij of krachtens de wet worden aangewezen, vallen onder de toepassing van de WGS. Binnen het samenwerkingsverband moeten de deelnemers de gegevens verstrekken voor zover dit nodig is ter vervulling van het belang dat het samenwerkingsverband dient, tenzij naar het oordeel van de deelnemer zwaarwegende redenen zich daartegen verzetten.

Gegevensverwerking binnen samenwerkingsverbanden

Een wettelijke regeling die de mogelijkheid biedt om gegevens te verstrekken, biedt nog niet de mogelijkheid om de gegevens met alle partijen binnen het samenwerkingsverband te verwerken. Voor data-analyses speelt het probleem dat samenwerkingsverbanden alleen gegevens mogen verwerken die verband houden met het doel van het samenwerkingsverband. Gemeenschappelijke data-analyses voor andere doelen dan het doel waarvoor de gegevens zijn verzameld, zijn niet toegestaan. Als oplossing biedt de WGS een expliciete grondslag voor de verwerking van gegevens binnen een samenwerkingsverband. Binnen of krachtens de WGS zal nader vastgesteld worden welke wijze van verwerking door dat verband wordt toegestaan. Het kan dan gaan om bijvoorbeeld gemeenschappelijke casus-analyse of data-analyses.

Verwerking van gegevens met private partijen

De oorzaak van problemen met betrekking tot gegevensuitwisseling tussen publieke en private partijen ligt in het feit dat veel sectorale wetten geen op samenwerkingsverbanden toegesneden grondslagen bieden voor de verstrekking van gegevens aan private partijen. In de WGS wordt ruimte geboden voor samenwerkingsverbanden waar ook private partijen aan deelnemen. Ook de grondslagen voor verstrekking van gegevens, de verwerking van gegevens en de verstrekking van de resultaten uit de WGS gelden voor dit samenwerkingsverband. Door de WGS kunnen zowel overheidsinstanties als private instanties aan samenwerkingsverbanden deelnemen en gegevens verstrekken en verwerken.

Verstrekking van de resultaten van verwerking uit samenwerkingsverband

Wegens het ontbreken van een heldere wettelijke grondslag, is de basis om resultaten van gegevensverwerking aan deelnemers of derden te verstrekken niet helder of onduidelijk. De WGS biedt de mogelijkheid om aan de deelnemers van de samenwerkingsverbanden de resultaten te verstrekken. Hieraan zijn wel voorwaarden

verbonden.¹ Het is alleen mogelijk om resultaten aan derden te verstrekken indien dit specifiek bij of krachten de WGS is toegestaan.²

Hoofdpunten

Dit voorstel bevat een aantal algemene regels over de taak van een samenwerkingsverband, de inrichting en het functioneren daarvan. De WGS is een kaderwet die bij of krachten de wet (vooral AMvB's) zal worden uitgewerkt. De deelnemers van de samenwerkingsverbanden kunnen overheidsinstanties, overheidsorganen en private partijen zijn.³

Het samenwerkingsverband verwerkt enkel de gezamenlijke gegevens ten behoeve van de vastgestelde doelstelling van zwaarwegend algemeen belang.⁴ Deze doelstelling zal bij een AMvB worden vastgesteld.⁵ Een samenwerkingsverband moet zich bezighouden met (a) het voorkomen en bestrijden van ernstige vormen van criminaliteit, (b) het voorkomen van grootschalig of systematisch onrechtmatig gebruik van overheidsmiddelen en overheidsvoorzieningen, of (c) het voorkomen van grootschalige of systematische ontduiking van wettelijke verplichtingen tot betaling van belastingen, retributies en rechten bij in- en uitvoer.⁶

De WGS behelst een verstrekingsplicht en geen verstrekingsbevoegdheid.⁷

De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) is op de verwerking van gegevens binnen de samenwerkingsverbanden van toepassing. Daarnaast bevat het voorstel een aantal generieke waarborgen ter aanvulling of precisering van de algemene waarborgen die de bestaande wetgeving met betrekking tot persoonsgegevens (AVG) al kent.⁸

De deelnemers van een samenwerkingsverbanden mogen op grond van artikel 1.7 lid 2 van het wetsvoorstel de gegevens aan derden versterken, voor zover dit noodzakelijk is voor de doelstelling van het samenwerkingsverband. Deze verstrekking van gegevens aan derden moet wel bij AMvB mogelijk gemaakt zijn.

Witwassen

In het wetsvoorstel zijn op dit moment al verschillende samenwerkingsverbanden aangewezen zoals bijvoorbeeld het Financieel Expertise Centrum (FEC)⁹, de Infobox Crimineel en Onverklaarbaar Vermogen (iCOV)¹⁰ en de Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC)¹¹.

De doelstellingen van deze samenwerkingen zijn het bestrijden van fraude (iCOV), het beschermen van de integriteit van de financiële sector (FEC) en de bestrijding van de georganiseerde misdaad (RIEC). Deze samenwerkingsverbanden bestaan uit publieke instanties zoals bijvoorbeeld de FIOD, het openbaar ministerie en de Financiële inlichtingen eenheid en private partijen. Bij AMvB kunnen eventueel nog meer samenwerkingsverbanden, die zich met de witwasbestrijding bezighouden, worden aangewezen.

In hoofdstuk 4 van het wetsvoorstel wordt de geheimhoudingsplicht uit een aantal sectorale wetten doorbroken. De Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme is hier één van.

Dit wetsvoorstel kan uitkomst bieden in de verschillende wettelijke regimes van het bestuurs- en strafrecht. Opsporingsdiensten en het openbaar ministerie hebben een belang om in samenwerkingsverbanden aan informatie te komen die, wanneer nog geen sprake is van een vermoeden van een strafbaar feit en van een mogelijke verdachte, kan helpen bij de signalering van trends en het maken van analyses om bijvoorbeeld witwassen te kunnen bestrijden. Hierbij kan gedacht worden aan een gemeenschappelijke data-analyse waarmee de partijen het risico kunnen taxeren dat personen fraude plegen.

¹ Artikel 1.7 lid 1 Wetsvoorstel.

² Artikel 1.7 lid 2 Wetsvoorstel.

³ Artikel 1.3 Wetsvoorstel.

⁴ Artikel 1.6 Wetsvoorstel.

⁵ Artikel 3.1 Wetsvoorstel.

⁶ Artikel 3.1 Wetsvoorstel.

⁷ Artikel 1.5 Wetsvoorstel.

⁸ Artikel 1.8 e.v. Wetsvoorstel.

⁹ Paragraaf 2.1 Wetsvoorstel.

¹⁰ Paragraaf 2.2 Wetsvoorstel.

¹¹ Artikel 2.16 Wetsvoorstel.

Het wetsvoorstel kan derhalve een nuttige bijdrage leveren aan de bestrijding van witwassen. Door het bieden van een grondslag voor publiek-private gegevensdeling kan de kennis en expertise uit de verschillende sectoren goed worden ingezet om rapportages op te stellen en data-analyses te creëren.

Kritiek op de WGS

Er is vanuit verschillende instanties veel kritiek op de WGS. Zo heeft de [Raad van State](#) al gesteld dat de WGS in zijn huidige vorm niet effectief is. De voorgestelde regels hebben een te ruime reikwijdte en zijn niet specifiek genoeg. Daarnaast beschermt het wetsvoorstel artikel 10 Grondwet, recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, onvoldoende. Volgens de Afdeling zou aparte wetgeving per samenwerkingsverband beter zijn. Ook de [Autoriteit Persoonsgegevens](#) heeft zich over het wetsvoorstel negatief uitgelaten. Zo zou het wetsvoorstel ook volgens de Autoriteit Persoonsgegevens onvoldoende waarborgen bieden om de grondrechten te beschermen. Daarnaast heeft ook [SyRI-coalitie](#) kritiek op de WGS. Zij stellen ook dat de WGS onvoldoende waarborgen tegen machtsmisbruik en willekeur van de overheid biedt.

De kritiek heeft vooral betrekking op de onvoldoende waarborgen tegen de schending van grondrechten. De overheid krijgt via de WGS de mogelijkheid om informatie uit publieke en openbare bronnen aan elkaar te koppelen zonder dat de WGS één specifiek doel noemt waaruit de overheid deze bevoegdheid kan ontleen.¹² Gevreesd wordt voor een herhaling van de toeslagenaffaire.

Op 17 december 2020 werd het wetsvoorstel door de Tweede Kamer goed gekeurd. Bekijk de huidige status van het wetsvoorstel [hier](#).

Handige links:

- [Gewijzigd wetsvoorstel](#)
- [Memorie van Toelichting](#)
- [Nota van wijziging](#)

¹² M. Februari, 'De rechtsbescherming verdwijnt voor onze ogen', NRC 12 januari 2021. Geraadpleegd via <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/01/12/de-rechtsbescherming-verdwijnt-voor-onze-ogen-a4027108>.